

Täysistunto

Maanantai 24.6.2024 klo 12.03—15.21

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 26/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 13/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Keskustelu alkaa. Puheenjohtaja Peltokangas, esittelypuheenvuoro.

Keskustelu

14.30 **Mauri Peltokangas ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia ulkomaalaislain oleskelulupasääntelyyn. Esityksen yleisenä tavoitteena on korostaa maahanmuuton hallintaa ja parantaa sitä kautta yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta. Esityksellä korostetaan sitä, että yhteiskunnan asettamia sääntöjä on noudatettava ja että myös maahanmuuttajilta vaaditaan yleistä lainkuuliaisuutta. Muutoksilla pyritään entistä määrätietoisemmin estämään oleskeluluvan saaminen esimerkiksi viranomaisia harhauttamalla tai vääriä tietoja antamalla.

Hallintovaliokunta pitää näitä tavoitteita kannatettavina. Tarkoituksena on entistä tehokkaammin estää maahantulosäännösten kiertäminen siten, että laissa otetaan huomioon kaikki tilanteet, joiden tulisi johtaa oleskeluluvan epäämiseen oleskelulupaa haettaessa. Ehdotettu sääntely perustuu pääosin nykyiseen maahantulosäännösten kiertämisestä koskevaan oikeuskäytäntöön. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi laittoman maahantulon järjestäminen tapahtuu etenevissä määrin muodollisesti laillista menettelyä käyttäen. Ehdotettu sääntely parantaa viranomaisten mahdollisuuksia puuttua maahantulon rajoitusten kiertämiseen. Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että oleskeluluvan epäämisen perusteista säädetään mahdollisimman tyhjentävästi laissa. Valiokunta pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että sinänsä tarkkarajaisessa sääntelyssä jätetään lakia soveltavalle viranomaiselle jonkin verran harkintavaltaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakiin sisältyy säännös kokonaisharkinnasta sellaisten tilanteiden varalle, joissa oleskeluluvan epäämistä voidaan pitää kohtuuttomana. Perusteluissa kuitenkin korostetaan, että säännöksen soveltamisen kynnyksen on tarkoitus olla korkea.

Arvoisa rouva puhemies! Esityksen mukaan kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden niin sanottu kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle estetään. Myös opiskelijan oleskeluluvat ja muut vastaavat oleskeluluvat sisällytetään kaistanvaihdon kiellon piiriin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Tämän vuoksi ulkomaalaislain lisäksi niin sanottua tutkija- ja opiskelijalakia ehdotetaan muutettavaksi. Kaistanvaihdon kieltö koskee oleskeluluvan hakemista turvapaikkamenettelyn aikana sekä sen päätyttyä, jos ulkomaalainen oleskelee vielä maassa. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa oleskeluluvan hakemisen ja sen myöntämisen sen jälkeen, kun henkilö on saanut kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa ja päätöksen käännäntämisestä. Saadun selvityksen mukaan usein hakijan tarkoituksena on tällaisissa tilanteissa ainoastaan viivästyttää maasta poistamista. Vaikka tällaisissa tilanteissa myönnettyjen oleskelulupien määrät eivät ole kovin suuria, valiokunta katsoo, että lainsäädännön selkeyttämiselle on selvästi tarvetta. Valiokunta pitää tärkeänä, että turvapaikkahakemukset käsitellään mahdollisimman nopeasti ja että kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistaminen on tehokasta. Valiokunta korostaa esityksen yhtenä tavoitteena olevan vähentää sellaisten turvapaikkahakemusten määrää, joissa hakijoiden todellisena tarkoituksena on tulla Suomeen töihin tai opiskelemaan. Kaistanvaihdon kiellon tarkoituksena on selkeyttää oleskelulupajärjestelmää ja korostaa normaaleja työ- tai koulutusperusteisen maahanmuuton väyliä. Hallintovaliokunta tähdentää, että turvapaikkajärjestelmää ei ole tarkoitettu työvoiman maahanmuuton väyläksi.

Arvoisa rouva puhemies! Kaistanvaihdon kieltoon ei ehdoteta säädettäväksi poikkeuksia, vaan kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut henkilö voi hakea oleskelulupaa työn tai opiskelun perusteella vasta sen jälkeen, kun on poistunut maasta. Ehdotettu sääntely tarkoittaa myös sitä, että turvapaikkamenettelyn aikana saatu työ- tai opiskelupaikka ei estä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa. Maahan laittomasti oleskelemaan jääneet eivät näin ollen voi jatkossa laillistaa oleskeluaan hankkimalla Suomesta työpaikan tai opiskelupaikan. Valiokunta katsoo, että ehdotetulla sääntelyllä voidaan osaltaan estää maahan-tulosäännösten kiertämistä, selkeyttää oleskelulupajärjestelmää ja vähentää perusteettomia turvapaikkahakemuksia. Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus ulkomaalaislain 131 §:n muuttamiseksi, jolla mahdollistetaan poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla tallennettujen biometristen tietojen luovuttaminen Schengenin tietojärjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin. Ehdotetun muutoksen taustalla on hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta hyväksytty eduskunnan lausuma.

Valiokunta toteaa, että ehdotetulla lainmuutoksella parannetaan viranomaisten kykyä todentaa kuulutuksen kohteena olevan henkilön henkilöllisyys tai tunnistaa henkilö. Kuulutusten avulla Schengen-alueen viranomaiset voivat varmistaa, että paluuvetoa on noudatettu, tukea palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa sekä estää maahantulokieltoon määrätyn henkilön paluun Schengen-alueelle. Valiokunta on käsitellyt mietinnössä myös sääntelyn suhdetta EU-oikeuteen. Valiokunta pitää saamiensa asiantuntijaselvitysten perusteella kuitenkin tarpeellisenä, että sisäministeriö selvittää ja arvioi, onko ulkomaalaislain 131 §:n perusteella otettujen henkilötietojen luovuttaminen esityksen mukaisessa laajuudessa riittävä, vai tulisiko sitä laajentaa, ja olisiko poliisin ja Rajavartiolaitoksen SIS-asetusten mukaisten lakisääteisten velvoitteiden noudattamiseksi tarpeen, että ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin tallennettujen tietojen lisäksi voisi luovuttaa esimerkiksi ulkomaalaislain 60 d §:n nojalla oleskelulupakorttia varten otettuja biometrisiä tietoja käytettäväksi SIS-järjestelmään tallennettaviin kuulutuksiin, ja että ministeriö ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten käsitelyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

dotusten hyväksymistä vähäisin muutosehdotuksin. Valiokunnan mietintöön on jätetty kaksi vastalauseetta. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Räsänen, Hanna.

14.37 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annettua lakia. Hallituksen esityksen keskeisin ongelma on niin sanotun kaistanvaihdon täyskielto ilman poikkeuksia. Esityksen mukaan kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle estettäisiin. Myös opiskelijan oleskeluluvat ja muut vastaavat oleskeluluvat sisällytetään kaistanvaihdon piiriin. Kaistanvaihdon kieltä sisältäisi oleskeluluvan hakemisen turvapaikkamenettelyn aikana sekä sen päätyttyä.

Vaikka onkin lähtökohtaisesti kannatettavaa, että turvapaikkajärjestelmää ei käytetä työvoiman maahantulon väylänä, kaistanvaihdon täyskielto on kohtuuton. Emme kannata kaistanvaihdon täyskieltoa esitetyllä tavalla. Pääsäännön tulee olla, että maahantuloväylät pidetään selkeinä ja niiden väärinkäyttö estetään. Humanitaarisen ja työperäisen maahanmuuton on tapahduttava kuitenkin kullekin tarkoitettua omaa väylää pitkin. Kaistanvaihdon täyskielto ilman poikkeuksia ja mahdollisuutta tapauskohtaiseen harkintaan johtaisi kuitenkin siihen, että Suomi menettäisi jo työllistyneitä osaajia maallemme tärkeiltä aloilta. Työvoimapulasta kärsivä Suomi tarvitsee osaavia, työkykyisiä ja työhaluisia maahanmuuttajia. Hallitus kohtelee esityksessään tällaisiakin henkilöitä ei-toivottuina käyttämällä perusteena sitä, että he ovat jäämässä Suomeen vääränlaisilla perusteilla.

Arvoisa puhemies! Kannatamme sitä, että kaistanvaihto olisi mahdollista esimerkiksi silloin, kun turvapaikanhakija on prosessin aikana työllistynyt työvoimapula-alalle, hänen työsuhteensa on aito, palkkaus on kunnossa, nuhteettomuusedellytys täyttyy ja henkilö on opiskellut kotimaista kieltä. Tällaisissakaan tapauksissa tämän hallituksen esityksen toteutuessa kaistanvaihto ei siis olisi enää lainkaan mahdollista.

Hallituksen esitys pitää sisällään kuitenkin myös kannatettavia muutoksia. Pidämme kannatettavana myös sitä, että maahantulosäännösten kiertämistä vilpillisesti estetään tehokkaammin. Ehdotettu säätely perustuu pääosin nykyiseen maahantulosäännösten kiertämistä koskevaan oikeuskäytäntöön. Täysin uutta säätelyä on tältä osin vain kansallisen turvallisuuden vaarantamisen lisääminen oleskeluluvan epäämisen yleiseksi perusteeksi ja oleskeluluvan epääminen vapaaehtoisen paluun avustuksen vastaanottamisen vuoksi.

Lisäksi esityksessä kannatettavaa on se, että poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla tallennettujen biometristen tietojen luovuttaminen Schengenin tietojärjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantuloa ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuuluiksi mahdollistetaan jatkossa. Tällä muutoksella saatetaan järjestykseen EU-säätelyn toimeenpanon puute, johon aikaisemmin Euroopan komissio on kiinnittänyt huomiota Suomen osalta.

Arvoisa puhemies! Edellä olevilla perusteilla ehdotamme vastalauseen 1 mukaisesti, että 36 f §:ää muutettaisiin ja meidän vastalauseettamme 1 pidettäisiin tässä pohjaesityksenä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

14.41 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen ehdotuksessa on hyviäkin elementtejä, mutta hallituksen ehdotuksen kiistatta suurin sudenkuoppa näkemyksemme mukaan on tämä kaistanvaihdon täyskielto, johon siis mentäisiin, mikäli tämä hallituksen esitys nyt sitten sellaisena toteutetaan. Kaistanvaihdon täyskielto ilman poikkeuksia ja mahdollisuutta tapauskohtaiseen harkintaan johtaisi siihen, että Suomi menettäisi jo työllistyneitä osaajia maallemme tärkeiltä aloilta. Näen edustaja Räsäsen tavoin niin, että kaistanvaihto pitäisi jatkossa mahdollistaa sellaisin kriteerein, jotka estävät osaajien menetyksen ja ilmeiset kohtuuttomuudet, joita voi tämän kaistanvaihdon täyskiellon olosuhteissa ilmetä, mutta kuitenkin samalla ennaltaehkäistäisiin turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttöä työperäisen maahanmuuton väylänä. Nythän tässä hallituksen ehdotuksessa ei ole yritetty tällaista mallia edes hakea vaan on ikään kuin suoraan menty tähän täyskieltoon huolimatta siitä, minkätyyppisiä kohtuuttomuuksia ja menetyksiä tällainen täyskielto voisi toteutuessaan aiheuttaa. Näin ollen kannatan edustaja Räsäsen tekemää ehdotusta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kontula.

14.42 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Kiinnitän tässä puheenvuorossani huomiota erääseen yksityiskohtaan, joka ei ole tämän lakimuutoksen kaikkein keskeisin, mutta ymmärtääkseni tulisi tulla mainituksi tässäkin salissa sen mahdollisten pitkän aikavälin vaikutusten takia. Ja nyt viittaan siis siihen, että ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin Suomen lakiin tuodaan valeavioliitto.

Meillähän pitkässä kaaressa kehitys on kulkenut niin, että 1800-luvun lopulla, vähenevässä määrin 1900-luvun alussa, ajateltiin, että julkisella vallalla on oikeus ja velvollisuus säädellä hyvinkin tarkoin ihmisten keskinäisistä suhteista, ja näitä säännöksiä on sitten vuosikymmenten mittaan pikkuhiljaa purettu. Nyt tällä hetkellä yleinen ajatus on, että se, mitä ihmiset keskenään kotiloissa puuhaavat ja kenen kanssa suhteissa ovat, ei julkiselle vallalle kuulu silloin, kun kysymys on täysivaltaisista aikuisista ihmisistä, jotka kaikki vapaaehtoisesti toiminnassa mukana ovat.

Ja meidän avioliittolaisiamme ei ole minkäännäköistä velvoitetta tutkia avioliiton solmimisen perusteita tai olosuhteita. Ihmisten ei tarvitse Suomessa rakastaa toisiaan saadakseen mennä naimisiin. Ihmiset voivat mennä naimisiin vaikkapa taloudellisista syistä, mukavuussyistä, arjen paremman hallinnan näkökulmasta, asumisjärjestelyjen vuoksi tai koska heitä vain huvittaa mennä naimisiin. Meillä ei ole asetettu mitään ehtoja sille, millaisia motiiveja ihmisillä tulisi olla, jotta he saavat solmia avioliiton.

Nyt meillä on kuitenkin tämä yksi ryhmä, jonka kohdalla käytännössä tällainen ehto muodostuu, ja itse asiassa aika tiukat ehdot. Ei riitä, että nämä ihmiset motiiveiltaan vastaavat sitä, mitä yleisesti ajatellaan avioliittoon kuuluvan, vaan myös heidän käytännön elämänsä tulee riittävässä määrin — ja huom. todistettavasti — täyttää ne normit, joita yleiselle perhe-elämälle asetetaan. Näiden normien mukaan esimerkiksi minä tuskin pystyisin todistamaan olevani puolisoni kanssa naimisissa, koska emme ole asuneet samassa osoitteessa koko kymmenvuotisen avioliittomme aikana. Näiden kriteerien mukaan, mitä näissä tilanteissa noudatetaan, meidät todennäköisesti tuomittaisiin valheellisiin perustein suhteen solmineiksi valeavioliittolaisiksi.

Tässä perusteluina on käytetty sitä, että oikeuskäytännössähän meillä on kyllä ollut valeliitto jo verraten pitkään, itse asiassa koko ajan tässä rinnalla olemassa, ja näitä tutkintoja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

ja päätöksiä on koko ajan tehty. Siitä huolimatta minä näen sen, että tämä nimenomainen peruste tuodaan lakiin merkittävänä ajatustavan muutoksena suhteessa aikaisempaan.

Lisäksi hallituksen esityksessä ei ole asianmukaisesti pohdittu sitä, mikä merkitys tulisi antaa sille, että viranomaispäätösten oikeusvarmuus näissä valeliittoepäilyissä on ollut aika heikko: alemmissa tuomioistuimissa ainakin takavuosina 40 prosentilla valeliittoon tuomituista ihmisistä päätökset muuttuivat sitten oikeuskäsittelyssä yleensä sen takia, että joku osapuoli oli raskaana ja suhteissa oli siis todistettavasti oltu.

Tästä syystä ajattelen, että niin vähäpätöinen kuin tämä muutos ehkä lyhyellä aikavälillä onkin, niin pitkällä aikavälillä se voi hyvinkin olla jonkinäköisen uuden paluu menneisyyteen -tendenssin yksi vaihe.

Ja minä korostan, että tämä lakihan kohdistuu nyt myös suomalaisiin. Ei se ole yksi eikä kaksi perussuomalaisten jäsentä, jotka ovat soittaneet minullekin ja itkeneet puhelimesta, kun heidän thaimaalainen vaimonsa on käännytetty maasta ja todettu, että valeliitossa on oltu. Tavallaan tämä on jälleen yksi sellainen kohta, jossa minun mielestäni ei ymmärretä sitä, että samalla kun yritetään eriyttää ulkomaalaisten ja suomalaisten oikeuksia toisistaan, niin tullaan samalla heikentäneeksi myös suomalaisten oikeuksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Zyskowiec.

14.47 Ben Zyskowiec kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Tässä hallituksen esityksessä on herättänyt eniten keskustelua tämä niin sanottu kaistanvaihdon kieltö. Eli kysymys on siitä, että jos ihminen hakee Suomesta esimerkiksi kansainvälistä suojelua, niin häntä kohdellaan loppuun saakka kansainvälisen suojelun hakijana, ja jos hän tähän hakemukseen saa kielteisen päätöksen, niin jatkossa hän ei voisi Suomesta käsin hakea ja saada oleskelulupaa esimerkiksi työnteon perusteella. Tämä niin sanotun kaistanvaihdon kieltö on ymmärrettävä ja perusteltu siltä kannalta, että se selkeyttää meidän oleskelulupajärjestelmää ja se selkeyttää meidän turvapaikanhakujärjestelmää, ja sillä luonnollisesti pyritään ennalta estämään meidän turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttöä eli sitä, että tosiasiaa ollaan tulossa Suomeen töihin, mutta on helpompi tulla Suomeen turvapaikanhakijana ja sitten pyrkiä, kun turvapaikkaa tai kansainvälistä suojelua ei tule, vaihtamaan tämä oleskelulupa työnteokoon perustuvaksi oleskeluluvaksi. Eli tälle kaistanvaihdon kiellolle on ymmärrettävät ja hyvät perusteet.

Toisaalta pitää sanoa, että tällainen totaali kieltö ei ole ongelmaton. Voidaan ajatella poikkeuksellisia tilanteita, joissa turvapaikanhakijana Suomeen tullut henkilö on erittäin hyvin Suomeen kotoutunut, käynyt prosessin aikana kouluja, oppinut kieltä, päässyt töihin ja hänen jäämisensä Suomeen ja työpanoksensa Suomessa ja Suomelle olisi hyvin arvokasta, hyvin arvokas asia. Tietysti tällaisessa tilanteessa tulee kysyä, että miksi tällainen muutos turvapaikanhakijasta työnteokoon perustuvan oleskeluluvan hakijaksi ja työnteokoon perustuvan oleskeluluvan saajaksi ei voisi olla mahdollinen. Toisaalta hallituksen puolelta on tuotu esiin luonnollisesti tähänkin vaihtoehtoon liittyviä ongelmia. Emmekä me tietystikään halua kannustaa sinänsä ketään, joka on hakenut kansainvälistä suojelua mutta joka ei ole ollut siihen oikeutettu, jäämään Suomeen, viivyttämään, jarruttamaan prosessia, jotta sitten sinä aikana ehtisi oppia kielen, päästä töihin ja siten saisi muutettua tämän oleskelulupahakemuksensa toiseksi.

Koska tämä asia ei kuitenkaan ole ongelmaton, kuten totesin, vaan asiassa tietyissä poikkeustapauksissa on kuitenkin puolensa, niin omalta osaltani kuitenkin toivon, että hallitus

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

jatkossa seuraa tätä uudistuksen vaikutusta ja näitä positiivisia vaikutuksia, mutta myös luonnollisesti sitä, jäävätkö sitten jotkut sellaiset ihmiset, joiden me olisimme kovasti toivoneet jäävän Suomeen, Suomeen jäämättä. No, vastauksena helposti sanotaan, että voi-han ihminen palata sinne lähtömaahan ja hakea sieltä työntekijän oleskelulupaa, kuten pro- sessiin kuuluu, ja tämä on tietysti totta. Mutta jos henkilön lähtömaa nyt on vaikkapa Af- ganistan, jossa tällä hetkellä talebanit pitävät yllä hirmuhallintoa, niin ei tuokaan vaihtoehto kaikissa tilanteissa ole kovin toimiva. Eli toivon, että hallitus seuraa tilannetta ja katsoo näitä tavoiteltuja positiivisia vaikutuksia tällä uudistuksella mutta myös arvioi mahdollisia haittavaikutuksia.

Arvoisa rouva puhemies! Minun piti puhua yhdestä toisesta kysymyksestä varsinaisesti ja huomaa, että aika kuluu, niin sallittaneen kuitenkin yli seitsemänkin minuutin suositus- rajan menevä puheenvuoro, jos on mennäkseen. — Kiitos.

Arvoisa puhemies! Minun piti puhua yhdestä erityiskysymyksestä. Nimittäin hallinto- valiokunnassa jo viime vaalikaudella ja itse jo varmaan viime vuosituhannella olen kiin- nittänyt huomiota sellaiseen asiaan, että rikostutkinnassa ja rikosten torjunnassa senkin jäl- keen, kun meille on syntynyt passirekisteri ja henkilökorttirekisteri, ja sen jälkeen, kun meillä on jo pitkään ollut ulkomaalaisista rekisteri, niin poliisilla ei edes törkeimpien vaik- kapa raiskaus- ja siihen liittyvien tapporikosten tutkinnassa ole oikeutta katsoa rikospaikal- ta löytyneitä sormenjälkiä näistä olemassa olevista rekistereistä, vaikka ne ovat käytettä- vissä. Ja tätä, että tähän ei ole oikeutta, on tietysti perusteltu taas kerran näillä perustuslail- lisilla ongelmilla tai näkökulmilla. Eli taustalla on niin sanottu käyttösidonnaisuuden peri- aate tai käyttösidonnaisuusperiaate, eli kun esimerkiksi passirekisteriin ja henkilökorttire- kisteriin ja ulkomaalaisrekisteriin ei ole sormenjälkiä otettu rikosten tutkimiseksi ja selvit- tämiseksi ja raiskaajien ja murhamiesten kiinni saamiseksi, niin ei ole kuulemma perusteltua, että näitä passirekisterin sormenjälkiä, jotka on otettu passia varten, tai henki- lökorttirekisterin sormenjälkiä, jotka on otettu henkilökortteja varten, voisi sieltä katsoa. Ja totta kai eduskunnan perustuslakivaliokunta on nähnyt hyvin ongelmalliseksi sen, että näin voitaisiin toimia.

No, kun itse kuitenkin aina mieluummin olen järjestäytyneen yhteiskunnan ja sen riittä- vien toimintaedellytysten kannalla — siis tietysti sellaisten, jotka oikeusvaltioon sopivat, mieluummin sillä kannalla — ja rikosvastuun toteutumisen kannalla kuin sillä kannalla, että murhaajat ja raiskaajat jostakin tällaisesta syystä pääsevät teostaan vastuuta kantamat- ta, niin olen ajanut jo vuosia sitä, että näitä tietoja voisi näistä rekistereistä katsoa. Sanon nyt selvyiden vuoksi, että tietystikään se, että jonkun sormenjäljet jo löytyvät jostakin rais- kauksipaikalta, ei kerro, että asianomainen sormenjälkien haltija olisi syyllistynyt mainit- tuun raiskaukseen, tietystikään ei, vaan normaali näyttökynnys ja syytekynnys ja tuomit- semiskynnys on aina. Mutta varmasti se helpottaa sen raiskauksen ja surman selvittämistä, jos rikospaikalta löytyneiden sormenjälkien kautta päästään kyselemään, että keitä muita siellä oli paikalla ja keitä sinne sitten jäi, kun sinä sieltä lähdit.

No, tätä on pidetty hyvin ongelmallisena perustuslakivaliokunnassa ja tietysti Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa ja tietysti tietyt professoritason asiantuntijat ovat pitäneet. Tästä huolimatta eduskunnan hallintovaliokunta on vuonna 2021 todennut, että tulisi sel- vittää, pitäisikö näitä voida käyttää. Sitten ministeri on antanut selvityksen vuonna 22, ja sitten ministeri on laittanut tähän hankkeen vuonna 23 ja perustuslakivaliokunta on väljen- tänyt aikaisemmin tiukkaa kantaansa niin, että tietyissä rajatuissa tapauksissa nämä sor- menjäljet voisi katsoa näistä edellä mainituista rekistereistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Hyvä, tähän asti kaikki on hyvin, paitsi: Tämän asian, jonka nyt ei luulisi olevan kovin monimutkainen, tämän hankkeen — jonka paperit ovat tässä — jonka sisäministeriö on asettanut, toimikausi kestää melkein kaksi vuotta eli toukokuun viimeiseen päivään vuonna 25. No, sen jälkeen tulevat tietysti kesälomat, ja sen jälkeen ollaan syksyssä 26, ja kun tämä menee perustuslakivaliokuntaan, joka silloinkin varmasti on aivan tukossa kaikista lakiesityksistä niin kuin se on nykyään koko ajan, niin näinköhän tällä vaalikaudella tätä asiaa saadaan hoidettua?

Arvoisa puhemies! Summa summarum: Hitaita ovat herrojen kiireet. Hallintovaliokunta on tätä asiaa kiirehtinyt vuonna 21. Nyt me ollaan vuodessa 24, ja vielä pitäisi tätä hanketta jatkaa tässä vuoden verran. Minä tässä ja ehkä vähän henkilökohtaisemminkin kyllä tulen vetoamaan sisäministeriin, että tätä hanketta nopeutettaisiin, jotta jo tällä vaalikaudella päästäisiin säättämään siitä, että kun törkeän rikoksen paikalta löytyy sormenjäljet, jotka todennäköisesti auttavat sen rikoksen selvittämisessä, niin nämä sormenjäljet voidaan poliisien vanhojen rekisterien lisäksi etsiä passirekisteristä, henkilökorttirekisteristä ja ulkomaalaisrekisteristä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Niemi.

14.57 Veijo Niemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Aivan lyhyesti edustaja Zyskowiczin tähän niin sanottuun kakkosaiheeseen: varmasti aika moni rikos meillä selviäisi, jos voisimme tällaisia vertailuja tehdä.

Mutta tästä pääaiheesta, mikä nyt on käsittelyssä, hallintovaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Peltokangas toi hyvin esityksessään esille ne tärkeät ongelmakohdat, mitä meillä tässä koko ajan on ollut, ja jos nämä saadaan toteutettua, niin meillä on huomattavasti paremmin nämä asiat.

Voin tästä puhua ihan oman kokemuksen pohjalta, koska siihen aikaan olin vielä poliisihommissa, kun meillä koko ennaltaestävä ryhmä määrättiin 2015 tähän turvapaikanhakijoiden käsittelyyn, kun heitä tuli noin 34 000 pohjoisen kautta ja muun muassa meille Pirkanmaalle Sisä-Suomen poliisilaitokseen, melkoinen määrä ihmisiä. Meillä oli aivan ihmeellinen tilanne, koska valtaosalla näistä ihmisistä ei ollut mitään papereita, kaikki oli muka vahingossa tipahtanut Turkin ja Kreikan välillä mereen. Heillä tarinat olivat laidasta laitaan. Osa oli tullut esimerkiksi salamatkustajana suoraan Kreikasta rahtilaivalla Tampereelle Alarantaan kuvitellen, että sinne olisi suora meriyhteys, sitä selvittämättä. Monet ilmoittautuivat alle 18-vuotiaiksi, koska heille oli annettu tietoa siitä, että pääsee helpommin yksin tullessa alle 18-vuotiaana, vaikka sitten myöhemmin iät olivat noin 30:tä vuotta.

Jos meillä olisi ollut Schengen-rekisteri käytössä näille, mitä me otimme, sormenjälkiä, ja kun teimme näitä turvapaikkakuulusteluja ynnä muita, moni asia olisi selvinnyt huomattavasti nopeammin, ja jos nyt hallintovaliokunnan esityksen mukaisesti nämä muutokset saadaan voimaan, niin asiat ovat paljon paremmin. Muun muassa tämä kaistanvaihto: oli todella tympäännyttävää, jos sama henkilö tuli jälleen erinimisenä itsellenikin kuultavaksi noin viidettä kertaa, ja aihe oli jälleen vaihtunut, millä perusteella hän koetti saada jäädä Suomeen. Nämä ovat ikäviä epäkohtia ja todella kalliita yhteiskunnalle. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Heinonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

15.00 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Kuuntelin tuossa työhuoneessa edustajakollega Ben Zyskowiczin puheenvuoroa, ja hänen puheessaan erityisesti huomiointi kiinnittyi näihin sormenjälkien ynnä muiden hyödyntämiseen esimerkiksi passi- ja ulkomaalaisrekistereiden suhteen.

Jäin miettimään, että kun hallintovaliokunta on tämän asian käsittelyn yhteydessä kiinnittänyt tähän huomiota, niin käytiinkö hallintovaliokunnassa keskustelua myös erilaisten sukututkimukseen perustuvien rekistereiden hyödyntämismahdollisuudesta. Meillä on Yhdysvalloista lukuisia esimerkkejä, joissa jopa vuosikymmeniä vanhoja avoimia raiskaus-, murha- ja muita rikoksia on pystytty selvittämään näiden sukututkimus-dna:han perustuvien sivustojen kautta, ja esimerkiksi Ruotsista aivan tässä hetki sitten tuli tieto, miten 20 vuotta sitten tehty julma rikos pystyttiin selvittämään. Kysyisin oikeastaan täällä paikalla olevilta hallintovaliokunnan jäseniltä, vaikkapa puheenjohtajalta tai edustaja Zyskowiczilta, oliko keskustelua genealogisen dna:n ja dna-fenotyypin hyödyntämisen sallimisesta tässä keskustelussa, jossa puhuttiin esimerkiksi näistä dna-rekistereistä tai sormenjälkirekistereistä passi- ja ulkomaalaisrekistereiden osalta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Zyskowicz. [Ben Zyskowicz: Arvoisa puhemies! Pyyysin varsinaisen puheenvuoron.] — Olkaa hyvä. [Timo Heinonen: Se tuli nopeasti!]

15.02 Ben Zyskowicz kok: Ahaa, no niin, kiitos, arvoisa rouva puhemies! Minulla taitaa edessäni olla esityslistan väärä kohta. Olen pahoillani aiheuttamastani sekaannuksesta.

Edustaja Heinosen kysymykseen vastaan, ja ihan alkuun sanon: Mikä on nykyinen systeemi? Kun Suomessa on joku rikospaikka ja sieltä löytyy sormenjälki, poliisi voi vanhoista rekistereistään katsoa sille haltijan. Eli jos on niin sanottu vanha tekijä, sormenjälki löytyy. Mutta tänä päivänä poliisi ei voi katsoa passirekisteriin, ei henkilökorttirekisteriin eikä ulkomaalaisrekisteriin, vaikka näissä rekistereissä on mahdollisesti sen rikospaikalta löytyneen sormenjäljen haltija, koska tämä sormenjälki kuuluu ihmiselle, joka ei aikaisemmin ole tehnyt sellaista, että hän olisi joutunut poliisin rekisteriin. Se, mitä hallintovaliokunta kiirehtii ja mitä itsekin kiirehdin, on siis se, että poliisi voisi ainakin törkeiden rikosten kohdalla etsiä sille sormenjäljelle haltijan myös esimerkiksi passirekisteristä, vaikka ne sormenjäljet on otettu alun perin toiseen tarkoitukseen — ja tässähän nähdään hirveitä ongelmia, mutta minä en näe, kun olen niin vahvasti sillä kannalla, että mieluummin rikosvastuu toteutuu ja poliisi saa kaikki ne toimintaedellytykset, mitkä oikeusvaltioon mielestäni sopivat ja kuuluvat.

No, nyt tullaan tähän edustaja Heinosen kysymykseen: Suoraan kysymykseen suora vastaus, että hallintovaliokunnassa ei ollut esillä dna-tietojen, mistä kai on kyse, vertaileminen, enkä tiedä, mitä kaikkia rekistereitä Suomessa on, missä näitä dna-tietoja on. Varmasti poliisilla on niitä, ja sitten kuulin äsken, että sukututkimuksen kautta niitä on paljon saatu. Mutta jatkoa silmällä pitäen en näe mitään syytä — en ainakaan tiedä mitään syytä — miksi ei jatkossa jonkun törkeän rikoksen tekopaikalta löytyvää dna-näytettä voisi katsoa olemassa olevista dna-rekistereistä. Ja vielä korostan, että eihän se kerro mitään kenenkään syyllisyydestä tietystikään, että hänen dna-näytteensä tai sormenjälkensä on rikospaikalla, mutta se hyvin todennäköisesti auttaa sen rikoksen selvittämistä ja syyllisen vastuuseen saattamista, jos nämä sormenjäljet/dna-jäljet olisivat syntyneet suunnilleen sen rikoksen tekoaikaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Eli kyllä, rosvot juoksevat edellä ja käyttävät kaikkia mahdollisia uuden teknologian keinoja peittääkseen jälkensä ja tehdäkseen yhä erilaisia rikoksia verkossa ja muualla, ja minun mielestäni poliiseille ja oikeusjärjestykselle kuuluvat kaikki oikeusvaltiossa sopivat keinot ja valtuudet, jotta näitä rosvoja saatetaan vastuuseen.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Heinonen.

15.05 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! En halua pitkittää keskustelua tältä osin. Haluan vain kiittää siitä, ja on hyvä, että tätä keskustelua on käyty ja tätä keskustelua avataan.

Itse tein eduskunnassa kesäkuussa hallitukselle esityksen, kirjallisen kysymyksen, genealogisten dna-tutkimusten ja dna-fenotyyppin, sukututkimus- ja dna-rekistereiden hyödyntämisestä. Koen hyvin samalla lailla kuin edustajakollega Zyskowicz tuossa vieressä, että miksi niitä ei voitaisi hyödyntää.

Meillä on esimerkkejä myös Suomesta tietyistä rikoksista. Muistan aikanaan sellaisen rikoksen, jossa nuori tyttö oli murhattu tai tapettu, ja sitten otettiin erittäin laajat dna-näytemäärät, ja sen jälkeen ne hävitettiin. Jollain tavalla kallis työ siinä meni hukkaan. Toki syyllinen saatiin kiinni, niin kuin muutamissa muissakin. Esimerkiksi Pirkanmaalla on tehty hyvää työtä poliisien toimesta näissä.

Mutta kiitän edustaja Zyskowiczia ja hallintovaliokuntaa siitä, että nämä asiat on nostettu nyt tuossa mietinnössä esille, ja toivottavasti ne johtavat toimenpiteisiin. Jään odottamaan vastausta tähän kysymykseen genealogisten dna-tutkimusten ja dna-fenotyyppin, sukututkimusarkistojen tai dna-arkistojen hyödyntämisestä.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.